

FOLYÓIRATOK SZEMLÉJE.

(Folyóiratok és hírlapok irodalomtörténeti vonatkozású cikkei.
Munkatársak: *Alszeghy Zsolt, Baros Gyula, Gulyás Pál, Halász László, Pintér Jenő.*)

I. Folyóiratok.

A Cél. — 1926. június. Mitrovics Gyula: *Salamon Ferenc*. S. F. esztétikai és kritikai elveinek ismertetése.

A Falu. — 1926. évf. 3. sz. Kozma Imre: *Gárdonyi Géza*. Írásai tele vannak a magyar falu napsugaras derűjével. Családja után a magyar rögöt szerette legjobban. — 3—4. sz. Bodor Antal: *A szakoktatás és falugondozás úttörőjének önéletrajza*. Tessedik Sámuel németből átdolgozott önéletrajza.

Akadémiai Értesítő. — 1926. évf. 1—4. szám. Ferenczi Zoltán: *A M. T. Akadémia könyvtárának megalapítása*. Visszapillantás a Teleki-nemzetségtől 1826-ban alapított akadémiai könyvtár történetére.

Budapesti Szemle. — 1926. évf. 6. sz. Berzeviczy Albert: *Gyulai Pál emléke*. Gyulai Pál elsősorban költő, tehát művész volt, aki természetét soha és sehol sem tagadhatta meg. Ez fejti meg elfogultságát, mely kritikájában néha megnyilvánult. A kritikusi hév nála csak a ki-kitörő sértődött művészi rajongás hangja volt. — Ferenczi Zoltán: *Deák egy ismeretlen felirata*. Ezt a maig teljes egészében ismeretlen feliratot Zala megye rendei 1839 április 15-i közgyűlésükön 1245. sz. a. határozták el a „Br. Wesselényi Miklós és Kossuth Lajos ellen hozott ítéletre tett végzésről“ c. alatt.

7. sz. — B. Wlassics Gyula: *A magyar államnyelv*. Szekfű Gyula Adatok a magyar államnyelv kérdésének történetéhez (1790—1848) című munkája tanulmányoszerű ismertetése. — Horváth Jenő: *Széchenyi első angol útja*. Széchenyi 1815 okt. 1-én ért Angliába. A tíz hetet, melyet ott töltött, sok idegennél jobban kihasználta, mert a nyert benyomások egyre fokozódó erővel vonták az angol társadalmi, gazdasági és politikai élet beható megismerése felé. — Dalmady Győző: *Emlékek a pesti vármegyeházából*. A szerző saját vallomása szerint nemcsak tisztviselője, hanem egyszer-mászor poétája is volt a vármegyének. Hazafias versei nagy részét a vármegyeházban írta. Az érdekes visszaemlékezés sok Dalmady-vers keletkezésének körülményeivel ismerteti meg az olvasót.

8. sz. — Bartók György: *Széchenyi és Fichte*. Meglepő a gondolkozás hasonló célzata a Kelet népe és a Reden an die deutsche Nation között. Ez alapon fölvetődhetik a kérdés: nem ismerte-e Széchenyi a német bölcselőnek oly népszerű művét? Mindkettőnél értékfogalomává válik a nemzet fogalma s oly eszményé lesz, amelynek meg kell valósulnia. E tekintetben Széchenyi is, Fichte is radikálisok. De mindketten konzervatívok is egyszersmind, mert a népnek ősi sajátságait akarják kifejteni.

Élet. — 1926. évf. 9. sz. Vas Tamás: *Az írói munka művészetértékeléséről.* Megjeli a keresztény irodalmi kritika alapelveit. — Ósz Iván: *Berzsenyi Dániel.* Elmélkedés a költő szombathelyi szobra előtt születése emlék-ünnepén. — 10. sz. Ifj. Szöke Sándor: *Gyóni Géza költői pályájának áttekintése* (mellette a pasztell-rajz, amelyet Bokor László festőművész Krasznajarszokban festett). — 11. sz. Brisits Frigyes: *A magyar irodalom szelleme.* A magyar irodalom belső egységét a történeti fejlődés vizsgálata alapján megállapítani nehéz. Negatív megállapítás: a magyar irodalom sohasem volt művészi öncélúság. — 14. sz. László István: *Váth János.* Váth írásaiban a balatoni ember jelenik meg, mélyebb lélekrajz nélkül. Hangsúlyozza a katolicizmusát, bár ez nem tud nála ihlető erővé válni. Kritikáiban jóindulatú, de felszínes. — 15. sz. Pitroff Pál: *Bársony István.* Hetven esztendő életé az irodalmi kritika tiszteletadását is megköveteli. Pusztázó, hegyeket járó, a természet szeretetért vadászó magyar nyitja reánk könyveiből szemét. — 18. sz. Kovách György: *A dombóvári emléktábla.* Megemlékezés a doberdói fennsík on esett költőről, Szepessy Lászlóról, abból az alkalomból, hogy szülővárosa emléktáblával jelölte meg szülőházát.

Hadtörténelmi Közlemények. — 1926. évf. 2. sz. Mályusz Elemér: *Toldi Miklós.* Válasz Moór Elemér „Deutsche Spielmannstoffe in Ungarn“ c. tanulmányára, melyben azt állítja, hogy Nagy Lajos idejében különböző Toldi-családok éltek s ezeknek Miklós nevű tagjai egymással semmi kapcsolatban sem voltak, továbbá, hogy a Toldi Miklóst említő okleveles adatok között olyan belső ellentmondások vannak, amelyek lehetetlenné teszik ezen adatoknak egyetlen személyhez való kapcsolását.

Ludovikás Levente. — 1926. évf. 1. szám. Plech József: *Jókai-ünnepok után.* J. M. írói értéke még nincs tisztázva és jelentősége sincs teljesen megmérve. A mellőzés okait és megtérsítésének szempontjait igyekeznek megállapítani. — Oroszlányi István: *Tegnap és ma.* Széchenyi eszméi még ma is hatékonyak, frissék és fiatalosak. Erkölcsi és gazdasági lerongyolódásunk közepette biztos utat mutatnak a jövő felé. — Béres Gaudenc: *II. Rákóczi Ferenc emléke.* R. F. fejedelmi lelke mutatja meg a mai eszeveszett kornak, a mai sivár idők sivár embereinek a nemzetet megmentő keresztényi elvek erejét.

Magyar Család. — 1926. évf. 6. sz. *Apponyi Albert gróf.* Ünnepi megemlékezés A. A. nyolcvan éves születésnapja alkalmából. — *Tompa Mihály költeményei filmen.* Az Uránia-színházban ez év május 1-én mutatták be Tompa Mihálynak Kőrösi Henrik által filmre átírt A félkezü koldus és Az ibolya című költeményeit. Kőrösi Henrik oktató előadásának rövid foglalata négy képpel. — 8. sz. Barkóczy Emil: *Gárdonyiéek egri önképzőkörre.* G. G. osztálytársaival iskolán kívüli önképzőkört alakított. G. G. a körnek alelnöke volt. A körben ezerény irodalmi munka folyt.

Magyar Könyvszemle. — 1926. évf. 1—2. sz. Eckhardt Sándor: *Salamon magyar király leányának históriája.* A turini kir. könyvtárban van egy erősen megrongált kézirat, mely Salamon magyar király leányának csodálatos regényes történetét tárgyalja. Ez a történet egy XV. századi francia kompilátornak munkája. — Gárdonyi Albert: *Régi pesti könyvkereskedők.* (1.) A XVIII. század utolsó évtizedeiben jelenik meg a hivatásos könyv-

kereskedelem Pesten s lépésről-lépésre erősödik a mult század negyvenes évéig, amikor is a pesti könyvkereskedelem az ország könyvkereskedelmének élére emelkedett. Az összes magyarországi könyvkereskedők számát Magyar Mihály 1848-ban Pesten kívül 54-re teszi, de azok között sok volt a könyvárusítással foglalkozó könyvkötő is. Elsősorban imádságos könyveket és egyéb ájtatos munkákat árusítottak. Ezt mutatja Müller Jakab könyvállománya, melynek leltára a tulajdonos halálakor 1775-ben vétetett fel. (A cikk közli a hagyatékban talált könyvek jegyzékét is.) — Harsányi István: *A sárospataki nyomda leltárai-t* (1666; 1669; 1674), — Hajnóczy Iván: az „*Enek a részegségéről*” c. XVII. századbéli verset közli. — Az Adattár egyéb közleményei: László Vincétől: *Adalékok Szabó Károly Régi Magyar Könyvtára I. kötetéhez*; — Goriupp Alisz: *Adalékok a külföldi magyar sajtó bibliográfiájához* (1919—1925); — Czobor Alfréd: *Lóczy püspök levele Pázmány Postilláuról*, — u. a.: *A könyv mint zálogtárgy*; — Pukánszky Kádár Jolán: *Adalékok Szabó Károly Régi Magyar Könyvtárának I., II. és III. kötetéhez*.

Magyar Nyelv. — 1926. évf. 5—6. sz. Szimnyei József: *A Halotti Beszéd hang- és alaktana.* (I.) Az eddig elért hangtörténeti eredmények összefoglalása. — Balogh József: *Szent Gellért és a Symphonia Ungarorum.* (I.) A szerző értelmezése szerint a Legenda-Major vitás részei így fordítandók: 1. Audis symphoniam Ungarorum, qualiter sonat = Hallod-e a magyarok zenekarát? — 2. Quis istius melodie cantus sit? = Miféle ének ez ebben a zenében?

Minerva. — 1926. évf. 1—5. sz. Szerb Antal: *Kölcsey.* Az irodalomtörténet Kölcseynek három jellemző vonását szokta kiemelni: 1. szentimentalizmusát; 2. magasszárnyalású, nem földies, éterikus idealizmusát; 3. borongó hazaszeretetét. A szerző e sajátságokat szellemtörténeti felfogásunk mai módja szerint részletesen értelmezi. Ez alapon a Kölcsey-féle szentimentalizmus: a gondolkodó ember érzelem-kultusza; éterikus költészete voltaképpen talán negatívumot jelent, hiányt: légies, égies volt, mert a költőnek nem volt érzéke a dolgok realitása iránt. — Máté Károly: *A magyar önéletrész kezedei.* (1585—1750.) Az önéletrajz lehetőségét az egyéni tudatosság teremti meg (Mártonfalvy Imre, Gálfi János). A katona-önéletrész a hányatott hon irodalmi tükörképei (Wathay Ferenc, Ottlyk György, Horváth Kozma, Károlyi Sándor). Veresmarty Mihálynál önéletrajzi formában térítő iratot kapunk. Kemény János politikai célok szolgálatába állítja művét. Misztótfalusi Kis Miklós védő és támadó iratot ad ki. Bethlen Miklós és II. Rákóczi Ferenc tudatosan követnek irodalmi formát. Mintaképek Szent Ágoston. Bethlen Kata, az első nőíró pedig pietista. A formai változást, a fejlődést tehát az írói egyéniség lelki különbözősége szabja meg.

Napkelet. — 1926. évf. 6. sz. Mályusz Elemér: *Martinovics és társai*. A szerző történetírói tisztéből kifolyólag kötelességének érzi a hamis szentek glóriájának szétzórását s ezért részletesen foglalkozik azzal a mozgalommal, főképpen pedig azzal a milióval, ahonnan Martinovics, a XVIII. századvégi kalandoroknak ez a tipikus alakja, kiemelkedett. Az uralkodóház nagy aggodalommal nézte a magyarországi mozgalmat. De még elmúlt volna a veszély s a végzetes baj nem következett volna be, ha Martinovics elfogatása után, csakhogy megmentse magát, a legképtelenebb dolgok előadásával tovább és

tovább tápot nem ad a bizalmatlanságnak... s Magyarországnak ezzel mérhetetlen kárt nem okoz. — Dóczy Jenő: *A esonkatorony aljában*. Petőfi és Arany nagyszalontai találkozásának novellisztikus ismertetése.

Nyugat. — 1926. évf. 13. sz. Schöpflin Aladár: *Az elkárhozott Ady*. Reflexió Ravasz László református püspöknek az Evangéliumi Keresztény Diákszövetség júliusi konferenciáján elmondott Ady-vonatkozású beszédére. — 15. sz. Reichard Piroska: *Riedl tanár úr*. Meleg visszaemlékezések Riedl Frigyes egyetemi tanárságának egyes mozzanataira. — Jancsó Béla: *Nemzetes Berzsenyi Dániel*. Töredékes adatok B. D. életéből.

Pásztortűz. — 1926. évf. 10. sz. Pataky Jenő: *Bulyovszkyné vendégszereplései Kolozsvárt*. A híres művésznőnek 1854, 1855 és 1858-i kolozsvári vendégszereplése. — Karácsonyi János: *Szent László halotti szekere*. Szent László halotti szekeréről szóló, 1220 tájáról származó feljegyzés adatainak megfejtése. — 11. sz. Márton István: *Csengery János*. Munkásságának rövid méltatása. — Bitay Árpád: „*Klingsor*.” Erdélyi szász folyóirat magyar számának ismertetése. — 14. sz. P. Németh Gellért: *Kajoni János, a régi Erdély kultúrunkása*. Kajoni János XVII. századi könyvnyomdász életének és munkásságának rövid ismertetése képekkel. — *Egy „felhőborító” kritika*. Pintér Jenő folyóiratunk legutóbbi számában megbírálta Tabéry Géza Szarvasbika c. regényét. A dekadens irányú lapok méltatlankodva tárgyalták az erdélyi irodalomba való beleszólást és irányzatosan kiélezték a bírálatot, mely állítólag „felháborodást váltott ki az erdélyi közönségből”. A nacionalista körök annál kevésbé háborodhattak fel, mert a bírálatot nem is olvasták. A Pásztortűz egész terjedelmében közli a bírálatot, hogy mindenki véleményt formálhasson az ügyről. — 15. sz. Kristóf György: *Szabad kritika*. Reflexiók a Vécsei Helikon íróinak II. számú határozatára. — György Lajos: *Vécsei Helikon*. Br. Kemény János marosvécsi kastélyában július 15—18. napjain lefolyt irodalmi összejevetel ismertetése.

Protestáns Szemle. — 1926. évf. 6. sz. Gárdonyi Albert: *A magyar történettudomány kezdetei*. A magyar tudományos történetírás úttörője Bél Mátyás volt, ki annak célját és eszközeit is határozottan megjelölte. E jeles íróról megállapítható, hogy a hallei egyetemről hozta magával azt a szellemet, melyet műveivel a magyar irodalomban meghonosítani törekedett. — B. Podmaniczky Pálné: *Emlékezés Gyulai Pálra*. Gyulai Pál halála előtt két nappal a szerző meglátogatta a beteg költőt, s éppen templomból jöve, a beteg kérésére szinte megismételte az aznapi istentiszteletet.

Századok. — 1926. évf. 4—6. sz. Huszti József: *Mategna és Janus Pannonius*. Mategna freskóján nem szerepel Janus Pannonius képe. Kép-mására nézve czidőszerint egyáltalán semmiféle ikonografiai dokumentum nincs.

II. Hírlapok.

Az Est. — 1926. aug. 1. Zombory Andor: *Szendrey Júlia ismeretlen levele a Hölgyfutárban*. Nagy Ignác 1850 aug. 5-én és 6-án pár soros hírből emlékezett meg Szendrey Júlia másodszeri férjhezmeneteléről. A híradás, úgy látszik, bántotta Szendrey Juliát és ismeretlenül akarván maradni, névtelenül válaszolt Nagy Ignácnak.

Budapesti Hirlap. — 1926. évf. június 1. Szász Károly: *Emlékezés Prielle Kornéliára*. Személyes vonatkozású visszaemlékezések a művésznőre, akit a maga idejében a legnagyobbak mondtak. — Sereghy Elemér: *Béla futása*. Ruzitska József Béla futása című operájáról. Az opera előadásainak dátumai és szerzőjének rövid életrajza.

Magyarság. — 1926. június 29. Ecsedi István: *Az utolsó magyar vándorköltők*. Az Alföld vásárain még mindig nagy a kelendősége Tornyai János vándorköltő verseinek és szívesen hallgatják Rimóczi Lajos vándorhegedűs nótáit. — 1926. évf. július. Gárdonyi József: *Hogyan írta meg Gárdonyi Géza az Annuskát?* A darabot Egerben kezdte, de nem tudott nyugodtan dolgozni. Annuska sikere nagyban hozzájárult ahhoz, hogy Gárdonyit beválasztották a Kisfaludy-Társaságba.

Nemzeti Élet. — 1926. évf. 21. sz. ifj. Zulawsky Andor: *Széchenyi Akadémiájától a Vörösmarty-akadémiáig*. Az 1918—19-es gyászos eseményeknek előidézésében hadvezéri szerepet játszó s a magyarság egységét, erkölcsét, ideáljait tüzzel-vassal, de elsősorban betűvel pusztító irodalom ma is tovább szolgálja a letört forradalmak szellemét. A multakon már nem segíthetünk, de jövőnket védeni kötelességünk. Az őszirózsás alakulás tagjainak irodalmi működését rövid vonásokban, de találóan jellemzi.

Nemzeti Ujság. — 1926. június 26. Kállay Miklós: *Tatárjárás*. A főváros színházaiban jelentéktelen külföldi művészek és idegen színtársulatok tucatszámra lépnek fel és játsszák a legsilányabb, szeméremérsítő darabokat. Egyik idegen társulat előadását a rendőrség be is tiltotta. Elviselhetetlen ez a tatárjárás, ez az idegen invázió, ez a poliglott betörés a magyar kultúra sáncába.

Pesti Hirlap. — 1926. május 23. és köv. sz. Csoór Gáspár: *Gárdonyi-relikviák*. Személyes élmények Gárdonyi Gézával kapcsolatban. — Június 3. Szécsi Ferenc: *Jókai és a Vígszínház*. A színház volt dramaturg-igazgatójának személyes élményei Jókainak a Vígszínház megnyitásakor eljátszott *A Barangok* című és eljátszásra felajánlott, de el nem fogadott Ciceró felesége és a Fekete vér című színdarabjairól. — Június 6. Gárdonyi József: *Hogyan tródot az Isten rabjai?* G. G. ehhez a művéhez nehezen fogott hozzá. Mindig attól félt, hogy nem tud eléggé nőivé válni s nem tud áthatolni a történelmi adatok renetgögen. Nagyon sok latin nyelven írt klastromi szabályt, szertartáskönyvet, egykorú feljegyzést kellett átkutatnia szótár segítségével. — Június 25. Rákosi Jenő: *A színészet körül*. Vezércikk. Soha anyi idegen művész nem járta Budapestet, mint most. Melyik gazdag világáros túrné el ezt a művészi sáskajárást, amely a pénztelen Magyarország fővárosába jár portyázní? Író és színész Magyarországon valamikor a nemzeti nyelv apostola volt és hősi küzdelemmel hódította el Budapestet az idegen műzsától. Ma íróink, színészeink, igazgatóink fáradozása, hogy ismét nyakunkra neveljék az idegen művészetet.

Sárospataki Hirlap. — 1926. évf. Harsányi István: *Sárospataki kalauz*. Több számon keresztül közli a sárospataki könyvtár ritka vagy éppen egyetlen példányban létező nyomtatványainak és kéziratainak címeit. — 28. sz. Gulyás József: *Jókai és a mūdalog*. A Jókai műveiben előforduló mūdalog közlése az előfordulási hely megjelölésével.